

Úlevný pohled na zatoulané kozy. Teď už jen stačí zakřičet: „Kozááá, kozáááá“. Foto na straně 11-14: Dominik Grohmann

DOMINIK GROHMANN

Santiagoem v Českém krasu

Santiago, hlavní hrdina románu *Alchymista* od Paula Coelho, je pastevcem. Pastevcem, který se vydá za pokladem, o němž se mu zdálo ve snu. Je to jedna z těch knih, co člověka lákají, aby se vším praštil, vydal se za dobrodružstvím a třeba právě i za nečekaným bohatstvím. Když se mi tedy naskytla příležitost stát se pastevcem ovcí a koz někde na loukách Českého krasu, neváhal jsem. Očekávání románově zidealizované zkušenosti vyvrcholilo na začátku října. S batohem plným knih a teplého oblečení jedu směr Beroun.

První setkání s „mým“ stádem provázejí rozpaky na obou stranách. Kozy a ovce se bojí mne a já se bojím jich. Přes elektrický ohradník se navzájem okukujeme a já přemýšlím, co tu — v končinách Českého krasu — vlastně hledám. Mám zde strávit měsíc v roli pasáčka a vůbec mi není jasné, zda to zvládnou.

Nakonec posbírám odvalu, přelezou ohradník a začnu rozdávat tvrdé kůrky. „Jo, na chleba si získáš každou,“ konstatuje zkušená pasačka Zdeňka. Nejdříve se k mojí krupavé návnadě přiblížila ta otrkanější zvířata, ale jakmile se „rozmečelo“, že mám plné kapsy dobrot, oblehly mě i ostatní.

Ovce, ovce, akáty, ovce...

Zdeňka Rezková patří mezi členy Alkazaru, organizace, která spadá pod Český svaz ochránců přírody a na území CHKO Český kras působí už od roku 1980. Hlavní náplní Alkazaru je nejen provozování pastvy v Národní přírodní rezervaci Karlštejn, ale i organizace

letního tábora pro dospělé, údržba naučných stezek či pomoc při odstraňování nepůvodních druhů rostlin.

A proč vlastně pasení? Zdejší území bylo spjaté s intenzivním chovem dobytka po dobu mnoha staletí. A páslo se zde ještě v 60. letech, což udržovalo rozlohu luk a pastvin na úkor lesů. A právě na těchto loukách se dařilo zajímavým a dnes už přísně chráněným druhům kvetoucích rostlin, jako je například hlaváček jarní či rudohlávek jehlancový.

Ovšem v důsledku překotných společenských změn ve dvacátém století, především pak kvůli znárodňování, mimo jiné i velkých vlnařských závodů, zde pastevectví postupně mizelo, až téměř úplně zaniklo. A s ním samozřejmě i přirozená údržba cenných přírodních lokalit.

Nutno dodat, že zániku pastvin vydatně napomohlo, když se ve dvacátých letech začaly vypásané plochy zalesňovat. Zpočátku hlavně akátem a později i smrkem. „Akát se tehdy používal jako

Jeden z největších vápencových lomů v Českém krasu. Koupání zakázáno. Natačet Limonádového Joe však nikoliv.

„Jo, na chleba si získaš každou.“ Avšak ovečky byly plaché celý měsíc.

Tvrký boj o nejlepší kousky zeleně.

krmení pro včely a také jako strom schopný růst na pastvou zcela degradované půdě,“ vysvětluje biolog Mojmír Vlašín z Ekologického institutu Veronica a zároveň doplňuje, že „v rámci celostátního zalesňovacího programu se v padesátých letech začal používat i smrk, propagovaný pro rychlý růst a rovné dřevo“. Oboje však byl omyl. Původně americký akát se u nás totiž dokáže rozšiřovat velmi agresivně a vytlačuje při tom původní druhy. A jaké mouchy má pěstování smrkových monokultur v malých nadmořských výškách, čtenářům 7.G netřeba vysvětlovat...

Po Sametové revoluci pak nastala další etapa. Ochrana přírody nabrala úplně nový kurz a Správa CHKO obrátila o sto osmdesát stupňů. Důkazem může být občas až groteskní nenávisť vůči trnovníku akátu, který dnes prakticky platí za synonymum nepřátelského a nebezpečného druhu. Trendem se stala snaha o resuscitaci květnatých luk z dob pasení. Jak poznamenává Vlašín: „Tam, kde žije či roste něco vzácného a zajímavého, by měla být sukcese, v tomto případě přirozený rozvoj lesa, zabrzděna.“ A proto se do Českého krasu začalo v posledních dvaceti letech navracet pastevectví.

Hlavně drbat!

Správa CHKO využívá v Českém krasu hned několika stád. Některá čítají až sto padesát kusů dobytka, ale Alkazaru — který se k pasení připojil v roce 2006, zajišťuje menší, dvaceti- až třicetihlavé

stádečko. Ovce a kozy patří soukromému chovateli, který je na jaře Alkazaru půjčuje a na podzim si je — pěkně vykrmené — zase odveze, přičemž několik kusů pokračuje rovnou na pekáč... Avšak jak potvrzuje Vlašín, sám chovatel ovcí a koz: „Na pastvě se mají zvířata rozhodně nejlépe.“ Čerstvá snídaně, oběd a večeře, jistota plných nádrží na vodu, bezpečnost elektrických ohradníků a starostlivý pasáček jsou jim každodenní potěchou.

„Každý den je zkontroluj, Tofině a Jarmile stříkej kopyta a ten strup, co má Tofina na vemínku, pravidelně maž,“ klade mi na srdce Zdeňka. „Taky je hezky rozmazluj, dávej jim hodně chleba a pořádně je drbej, ať jsou ochočený,“ dodává.

A tak každý den stříkám, mažu, drbu a rozdávám dlaně plné tvrdého chleba. Během několika prvních dnů si na sebe se stádem zvykáme. Záhy ale zjišťuji, že člověk si musí vymezit jisté hranice a striktně se jich držet. Neoženu-li se, když do mě některá z koz trkne, za chvíli budou trkat všechny. A ne jen trochu.

Na samotě v karavanu

Pasáči se v průběhu sezony, tedy od března do října, střídají obvykle po třech týdnech. Každá obměna pak slouží jako příležitost k přehánění zvířat z jedné pastvy na druhou. Při každé takové akci přijíždějí na pomoc dobrovolníci z řad Alkazaru — lidé ze všech koutů České republiky, které spojuje hlavně kladný vztah k přírodě

Pohoda, klídek a travíčka v podání dojně Karamely.

a společné zážitky z letních táborů pro dospělé. Právě tak — přes účast na tábore — se do této party dostala i Zdeňka, která má dnes na starost shánění pasáčků a jejich proškolení.

„Uriáš poslední dobou nějak kulhá. Pokud se ti ho podaří chytit, tak mu taky nastříkej kopyta. Teď už na to není čas a navíc je trochu poplašený,“ říká Zdeňka s trochu potutelným úsměvem. Co svým úšklebkem myslí, pochopím až v dalších dnech. Uriáš, syn slavného reklamního Velkopopovického kozla, se ke mně za celý říjen nepřiblíží ani na dosah ruky, a tak všechny mé pokusy o odchyt skončí neúspěšně. Možná v něm budím přílišný respekt, možná ale budí svými půlmetrovými rohy přílišný respekt on ve mně.

Úvodní sobota pomalu končí a já jsem ve „svém“ přívěsu poprvé sám. Moje původní, idealizovaná představa o nenáročném pastevectví dostává kvůli silné únavě na frak. Na přemýšlení o zakopaných či jiných pokladech, natožpak hledání, zkrátka není čas. Musím se prostě zabydlet.

Společnost mi budou v novém přístřešku dělat především knihy. „Každý si jich nabalí hromadu a pak nic nepřečte,“ smála se mi Zdeňka, když jsem jí před rozloučením ukazoval svých dvanáct tučných filosofů. Já si však stále představuji, že budu ovcím i kozám podobně jako Santiago nahlas předčítat třeba Aristotela či Platóna.

Dalším a mnohem důležitějším společníkem se mi však stane plynový vaříč. Sice na něm musím z bezpečnostních důvodů vařit jen

mimo přívěs, ale nebýt horkého ranního čaje, některé mrazivé říjnové dny bych vůbec nerozmrznul. Náhradou vodovodního kohoutku mi jsou barely s vodou, které mi v případě potřeby dočepuje Vašek Bittmann, jeden z místních členů Alkazaru. A když mě zastihnou křeče v břiše, popadnu vojenskou lopatku, zaběhnu kousek do lesa a vše hezky zakopu. Ano, také jsem párkrát bydlel v trochu luxusnějších hotelích, ale...

Hned první noc mám to potěšení pochopit, že některé věci v žádném hotelu nenajdete, ba ani nezažijete. Jelikož koncem podzimu dozrávají žaludy a „můj“ přívěs parkuje mezi duby, můžu si po nocích naplno užívat originální a naprosto soukromé bubenické koncerty. A s hlasitým chrochtáním divokých prasat to má teprve ten správný ríz.

Kozotoulky

Po první krátké snídani se v roli pasáčka vydávám ke vzdálené pastvině, kam jsme včera přehnali většinu koz. I přes pochybnosti, zda ohradu uprostřed lesa sám naleznu, dorážím asi tak po čtyřiceti minutách na místo. A z toho, co vidím, věru nemám žádnou radost. Ohradník, který ještě včera stál, leží na zemi zbořený a kozy samozřejmě nikde.

„Občas se to stane,“ upozorňovala mě Zdeňka: „Přes ohradník se přežene stádo divokých prasat, kozy se vyplaší a utečou.“ Nečekal bych ale, že mne taková situace obšťastní hned na začátku mé pastevecké kariéry.

Nicméně neztrácím hlavu. Vybaven Zdeňčinými radami jdu hledat stádo směrem do údolí. „Kozy jsou líné, do kopce by nikdy nešly,“ vzpomínám na její slova. Po hodině bezvýsledného pátrání zapínám téměř vybitý mobil a oznamuji, co se mi hned první den přihodilo. Zdeňka mi znovu opakuje, ať mířím z kopce dolů a radí, kde by stádo mohlo být. Nakonec se mi mobil stejně vybije, a tak nezbyvá než nadále hledat na vlastní pěst. Vytáhnu mapu a naplánuji cestu tak, aby vedla nejen přes nejružnější pastviny, ale i přes nějakou tu hospodu, kde bych si mohl dobít telefon.

Po dvouhodinovém putování loukami Národní přírodní rezervace Karlštejn, ve které se nachází všechna stanoviště, o která Alkazar pečuje a kde to kozy „prý znají“, sedím nad vydatnou polévkou a vedle mě leží nabíjející se mobil. Jen co ho zapnu, volá mi Vašek se stručnou zprávou: „Kozy byly spatřeny, ale zatím nenalezeny.“ Samozřejmě se jako naschvál vydaly nahoru do kopce, tedy přesně na opačný konec rezervace, než na kterém se právě nacházím.

Nakonec mě tam Vašek hodí autem. „Ráno je prý někdo málem srazil, když přebíhaly přes silnici, a tak se o tom dozvěděl místní chovatel dobytka a ten dal vědět mě. Je to ale docela průšvih, pokud je nezvládneme najít dnes, budeme muset hledat i zítra, a to můžou být už dost vyplašený a navíc můžou něco poničit,“ líčí mi situaci, zatímco se z vyvýšeného místa rozhlíží dalekohledem po krajině. Avšak dalekohled ani mé několikahodinové chození křížem krážem nepomáhá, a tak si sedám k odpočinku a začínám se smířovat s faktem, že budu hledat i zítra. V ten samý okamžik ale v dáli uprostřed pole zpozoruji pestrobarevný, pohyblivý flek. Postavím se, pořádně zbystrím zrak a mám jasno.

Hezky pohromadě pobíhají po poli, jako by jim patřilo, ale na zavolání: „Kozááá, kozakozááá,“ obracejí kurz směrem ke mně. Vybaven tvrdým chlebem pozoruji, jak se tlupa zatoulaných koz přibližuje a na očích jim vidím radost ze setkání s alespoň trochu

Uriáš – syn slavného reklamního Velkopopovického kozla.

Když matrace zvlhnou a jiný sušák není k dispozici...

známým člověkem, který má navíc něco dobrého na zub. Od té chvíle mne už neopouštějí. Nabitým mobilem informuji o splnění mise a chvíli čekám na Vaška, aby mi pomohl s přesunem zpět na pastvu.

K večeru se celé stádo již pase tam, kde má. A já jej s klidným srdcem opouštím a těším se, že zítra už nebudu mít takové štěstí, ale naleznu ohradník nezbořený, se všemi zvířaty uvnitř.

Křížem krázem krasem

První a zároveň poslední útěk měl však jednu nespornou výhodu — během jednoho dne jsem prochodil celý Karlštejn, největší národní přírodní rezervaci Českého krasu. Uprostřed lesů jsem narazil na Bubovické vodopády — typický obrázek z místních pohlednic — a také na Velkou a Malou Ameriku, vápencové lomy, které se proslavily především jako kulisy filmu *Limonádový Joe*. A jelikož už nyní nemám tak velké nutkání objevovat krásy zdejší přírody, zbývá mi čas na čtení knih či případné hledání pokladu.

Samozřejmě ale neležím celé dny v přívěsu. Jednou týdně беру za vděk pětikilometrovou procházkou na Správu CHKO, která sídlí v obci Karlštejn a kde je mi odměnou teplá sprcha. Karlštejn mimochodem doporučuji zejména těm, kdo si chtějí procvičit nějaký ten cizí jazyk. Při procházce na hrad si totiž budete připadat spíš jako v Praze než v centru chráněné krajinné oblasti. Osobně sice davovým záležitostem neholduji, ale sprchování studenou vodou z barelu na louce v deseti stupních mi taky příliš neimponuje.

Bližší to mám ale do Srbska, tedy do toho ve Středočeském kraji. Jedná se o malou vesnici s jedním obchůdkem, kde koupím pár základních potravin a hlavně si pokaždé popovídám s paní prodavačkou. Vždy mi sdělí, co nového ve světě i u nás, a tak jsem stále v obraze. Na oplátku jí povím, co se právě odehrává v mých knihách a co by na dnešní události řekli Rousseau či Kant.

Je libo mléko?

Je ráno, říjen pomalu končí a já se po dlouhém přemáhání přece jen přinutím vylézt ze dvou spacáků. Z oken vidím pouze mlhu a několik větviček pokrytých námrazou. S močovým měchýřem však nelze smlouvat. A když už stojím venku, zapínám vaříč. Co jsem si včera nadojil, to si taky vypiju.

Dříve bych si nedokázal představit, s jakou námahou je spojeno ranní mléko. Dnes, když si dopřávám doušky bílé tekutiny, mám už lepší odhad, kolik by asi stálo, nebýt mechanizace. Samozřejmě jsem si Jarmilu i Karamelu — jediné kozy, které se dojí — po příjezdu podojil pod dohledem a s patřičnými instrukcemi. Přesto mi zpočátku celá procedura zabrala asi hodinu a výsledkem bylo přibližně tři čtvrtě litru mléka. Nyní dojím obden a už to jde relativně rychle. S postupným nabíráním zkušeností a hlubším vztahem ke kozám „produkuju“ tři čtvrtě litru za dvacet minut. Přesto po kariéře profesionálního dojiče rozhodně netoužím. Člověk se zpotí, ať je zima nebo mráz, a kozy sebou budou škubat stále.

Horké mléko je příjemná záležitost, horší je to ale s jeho vařením. Ke konci října bývá největší zima právě okolo sedmé hodiny ranní. Takže když si ohříváte mléko nebo čaj k snídani, stihnete také pořádně promrznout a dříve, než si s plným hrnkem zalezete opět do spacáku, už jej můžete pít. Pokud si mezi tím zkusíte ještě namazat krajíc chleba neroztíratelným máslem, máte ledový *milk shake*.

A co poklad?

Mám za sebou čtyři týdny naplněné odpočinkem a zpestřené občasným bojem s Karamelou (při dojení) nebo křížokrážovým hledáním půlky stáda. Dnes máme na programu převoz ovcí a koz zpět k majiteli a následně zazimování. Na převážení se nás bude podílet opět několik. Dříve, než někdo dorazí, mám přivázat každou ovci a kozu zvlášť ke stromům, ať je potom vše snazší a rychlejší.

Po teplém čaji vyrazím na věc. Vše jde relativně snadno. Ovce i kozy už si na mě docela zvykly. Problémy dělají, podle očekávání, pouze Uriáš s Koziašem. Ti si za celý měsíc nevzali z ruky ani tvrdý chléb, a tak s jejich chytáním počkám na ostatní. Okolo desáté hodiny dopolední přijíždí Vašek, Zdenka a několik dalších lidí. Po pár minutách se nám daří odchytit i oba kozly a může se začít „nakládat“. Když jsou zvířata v převozníku, trochu mě popadá nostalgie, ale to se asi dalo po tak intenzivní, čtyřtýdenní známosti čekat.

Teď si sedím ve vlaku a mířím směrem domů. Myslím na pastevce Santiagu. Na to, jak musel podniknout složitou cestu severní Afrikou a pak se vrátit zpět do Španělska, aby svůj poklad našel zakopaný pod fíkovníkem, kde se mu o něm zdálo. Nebýt však putování, nikdy by jej nenašel.

A stejně tak i já se vracím zpátky domů a začínám tušit, že čas strávený na samotě v karavanu měl svou cenu. Nebýt chvíli, kdy jedinou možností, jak se zahřát, představoval pohyb, nebo kdy jsem během vaření ranního čaje hravě přečetl i deset stránek knihy, něvěděl bych, jakým pokladem je záchod bez lopatky či horká voda.

A tak se zase těším na okamžik, kdy se stanu pastevcem, kdy budu mít své stádo ovcí a koz a kdy se čas bude řídit východem a západem slunce.

Více fotografií najdete ve fotogalerii na webu 7.G.